

"AZERBAIJAN DİYARINDAN, SEYYİD YAHYA ŞİRVANİ'DEN SİZE SELAM GETİRMİŞEM"

Prof. Dr. Kenan ERDOĞAN

Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

2-4.07.2013 tarihleri arasında, Azerbaycan Kültür ve Turizm Bakanlığı, UNESCO, Azerbaycan Milli Elmler Akademiyası'nın işbirliğiyle, vefatının 550. yılı münasebetiyle Azerbaycan'da Seyyid Yahya Şirvani Bakuvi adına düzenlenen Uluslararası Bilimsel Sempozyum/Konferansa bir bildiri ile katılmak nasip oldu.

Konferans/Sempozyum, bu konuda pek değerli çalışmaları olan ve Seyyid Yahya'nın Türkçe eseri Şifau'l- Esrar'ını yayınlayan Kafkas Üniversitesi Kafkas Araştırmaları Merkezi müdürü ve aynı üniversitenin öğretim üyesi Doç. Dr. Mehmet Rıhtım'ın Azerbaycan Kültür Bakanlığı'na yaptığı ve sonra da Unesco'ya yapılan teklifler doğrultusunda ve sonucunda kararlaştırılmış. Dolayısıyla 2013 yılı, Unesco tarafından Seyyid Yahya Şirvani/Bakuvi yılı ilan edilmiş. Netice olarak da öncelikle Azerbaycan'da ve daha sonra da Türkiye'de onun adına çeşitli sempozyum ve toplantılar yapılmasına karar verilerek uygulanmasına geçilmiş.

Seyyid Yahya Şirvani (vefatı 1465), Şeyh Ebu Abdullah Siracüddin Ömer el Halveti'nin (vefatı1397-98) kurucusu olduğu tarikatın, Halvetiliğin pir-i sanisi yani ikinci kurucu şeyhidir. Seyyid Yahya Şirvani ile tarikat Anadolu, Balkanlar, Suriye Mısır, Afrika, Habeşistan ve Güney Asya illerine kadar yayılmış, pek çok kişi ona bağlanmak için Anadolu'dan Bakü'ye gitmişlerdir. 19 tane eseri vardır. En hacimli eseri olan Şifau'l- Esrar'ı Türkçe, farklı hacimdeki diğer eserleri ise Arapça ve Farsça'dır. Arapça ve Farsça eserlerinin çoğu, rahmetli Dr. Hasan Almaz tarafından tercüme edilen¹ Şirvani'nin, Türkçe yazılmış olan tek eseri, Şifau'l- Esrar'ı ise Doç. Dr. Mehmet Rıhtım tarafından Azerbaycan'da ve Türkiye'de neşredilmiştir².

Sempozyumun (Azeriler Konferans diyorlar) tertip ve organizasyonu konusunda baştan beri bazı aksaklık ve acemilikler göze çarpıyordu. Davetiyeler çok geç geldiği gibi programın ne olduğu da başladığı saat olan

¹ ALMAZ, Hasan (2007), *Bakü'den Anadolu'ya Yansıyan Işık Halveti Pir Seyyid Yahya Şirvani Hayatı ve Eserleri*, Ankara.

² RIHTIM, Mehmet (2010), *Seyyid Yahya Şirvani el Bakuvi, Şifael Esrar- Sufiliyin Sırları*, Bakı.

sabahın saat 09.30'una kadar hala belli değildi. Biz her ihtimali göze alarak bir gün önceden geldiğimiz için dinlenmiştik. Çünkü iki saat zaman farkıyla 00.30 da İstanbul'dan bindiğimiz Türk Hava Yolları uçağı 05.20'de oraya ulaşmıştı. İki buçuk üç saat süren yol, iki saat zaman farkı ve ilavesiyle beşe çıkmış ve THY'nin ikramlarıyla ve yandaki arkadaşın muhabbetiyle uyuyamadan güzel bir Bakü sabahına uyanmıştık. Demirperde de denilen Sovyet Komünist bloku içinde yer alan Azerbaycan'ın, Blok'un çökmesi sonrası ateist ideolojisi de bir anlamda çökmüş ve insanlar medeniyet ve kültürel köklerine inme ve onlarla barışma gereğini hissetmişlerdi. Bu yönüyle maddecilikten dine, maneviyata, öze dönüşün bir simgesi gibiydi bu Sempozyum.. Bu düşüncelerle maddi manevi ve kültür köklerimizle, Türk dünyası ve İslam alemi ile buluşmamıza imkan tanıyan bu toplantıya katılmak bizim için de bir onur ve görevdi.

Uçaktan inerek bagajı alıp çıkışa vardığımda İngilizce Azerbaycan Kültür Bakanlığı yazısını görünce ismimi söyledim, Türkçe hoş bir Azeri şivesiyle "hoş gelmişsiniz" deyip bir misafir şeyhin daha olduğunu ve onunla beraber bizi otele götürceklerini söylediler. Epey bekledikten sonra nihayet şeyh efendi görüldü. Selamlaştık ve tanıştık. Birbirine ekleyerek yarım Arapça ve Fransızca Cezayir'den geldiğini, orada Halvetiyye'nin Rahmaniyye kolunun şeyhi olduğunu ve devlet nezdinde de dini işlerle ilgili bir danışman olduğunu anladım. Yolda sempozyum konusuna uygun dini tasavvufi hayat ve edebiyat üzerine kısa bir sohbet etme imkanı oldu. Otele vardığımızda kahvaltı saatiydi.

Kahvaltı ve sonrasında Mehmet Rıhtım hoca ve diğer bazı arkadaşları görüp selamlaşarak kısa bir hoş beşten sonra dinlenmeye çekildik. Otel, *Azerbaycan Respublikası Medeniyet ve Turizm Nazirliyi*'nin tahsis ettiği lüks bir oteldi. Öğleden sonra Rıhtım Hoca ve asistanı Feride Hanım bizi kendisinin müdürlüğünü yürüttüğü Kafkas Araştırmaları Merkezi'ne götürdüler. Burada çay yanında "Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Azerbaycan" ve Azerbaycan Halk Cumhuriyeti ve Kafkas İslam Ordusu" gibi kitaplarından ikram ettiler. Ben de Enstitümüz dergisinden Mahmut Kaplan Armağanı ve kuruluştaki bir zamanlar Kafkas Üniversitesi'nde ders verip hizmet eden rahmetli Mustafa Aksoy özel gibi bazı sayılarından ve Manisa mesir ve lokumundan takdim ettim.

Ertesi sabah Mustafa Tatçı ve Sadık Yalsızuçanlar gibi önceden tanıştığımız bir çok dostla selamlaşarak muhabbet ve kahvaltı ettik. Artık Konferans saatiydi. Üst kata Sempozyum salonuna girdiğimizde 14 ülkeden 44 araştırmacının U şeklinde düzenlenmiş bir büyük masanın çevresinde toplandığı, isimlerimizin ve programın bulunduğu masa ve sandalyemizi bularak yerimize yerleştik. Bir kaç devletlü ve bürokrat dışında salon, araştırmacı ve Türkiye'den gelen Seyyid Yahya ziyaretçileriyle dolmuştu. Ziyaretçiler, türbenin tanıtım, bakım ve tamirinde büyük emeği geçen aynı yolun yolcusu (Halvetilik) rahmetli Alaaddin Yayıntaş'ın oğlu Hasan Ş.

Yayıntaş ve arkadaşlarıydı. Bakan cenaplarının özel izniyle toplantıya katılıyorlardı.

İngilizce, Rusça ve Fransızca hazırlanan programa baktığımda ismimi aradım, sonlara sıkıştırılmışım. Konuşmacıların çoğuna onar dakikalık zaman ayrılmış, bazıları ise benim gibi, sona sıkıştırılmıştı. Program başladı. İlk konuşmalar genellikle bürokratik ve resmi olanlardır ve düzenleyicilerin açış konuşmalarıdır. Arkasından Azerice, Fransızca ve Rusça konuşmalar birbirini takip etti. Yanımdaki, ismi sonda olan Azeri bayan da masada işini ayarlayıp konuşmasını yapınca ben de sona doğru masaya giderek benim de 12 sayfalık konuşma hazırlığımı olduğunu ve konuşmak istediğimi söyledim. Başkan bey önce böyle bir şey yapamayacağını söylese de sonradan bana da söz hakkı verdiler. Zaten kesip kısaltarak kuşa çevirdiğim bildiriye sunarken karşıdan Rıhtım hoca yine de kısa kes anlamında eliyle işaret ediyordu. Halbuki bazı konuşmacıların vakti hiç nazara almadığı ve uzattıkça uzattığı da görülüyordu. Sonda bulunan Ayşenur Hanım gibi bir iki arkadaşına da zorla söz verdiler. Sonra öğrendim ki Prof. Dr. Ahmet Ögke gibi bazı arkadaşların programda ismine bile yer verilmemişti. Programda Batılı araştırmacılara ise özel bir ilgi gösterilmesi gözden kaçmıyordu. Bir de bazı Azeri ve Türk arkadaşların bildirimlerini, iyi bildikleri Türkçe yerine İngilizce, Fransızca ve Rusça sunmaları dikkat çekiyordu. Tercüman olmadığımı söyleyerek Fransızca konuşmasını istedikleri Cezayirli Şeyh Me'mun Efendi, Fransızca'yı çok iyi bildiği halde bilinçli bir şekilde konuşmasını Arapça yaptı. Diğer diller için tercüman kullanmadıkları halde onun için zorla bir tercüman buldular. Bütün bunlar müslüman bilim adamlarının meyil ve özentileriyle bilim ve kültür politikalarında Batı'ya ne kadar bağımlı olduklarını gösteriyordu.

Hoş geldiniz ve açış konuşmaları M. Ebulfez Garayev, Elşad İskenderov, Günay Efendiyeva, İlham Mammadzade, Hasan Hami, Vasim Mammadaliyev, Prof. Thierry Zarcone, gibi Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dini İşler Komite Başkanlığı, Unesco komisyonu birinci sekreteri, Milli Bilimler Akademisi Hukuk, Sosyoloji ve Felsefe Direktörü başkanı, Bilimsel Araştırmalar Ulusal Merkezi Müdürü gibi görev ve sıfatlarla Sempozyumun düzenleyici kurumlarının önemli temsilcileri tarafından yapıldı. Çay-kahve arasından sonra Sempozyum'un ilk bölümüne geçildi. Dr. Zümrüt Guluyeva, Prof. Dr. Metin İzeti, Prof. Denis Grille, Dr. Zöhre Aliyeva, Prof. Leyla Khalifa ve Prof. Azade Museyeva'nın muhtevalı konuşmaları yanında Mehmet Rıhtım Hoca'nın resimlerle süslü görsel ve muhtevalı sunumu göz ve gönülleri dolduruyordu. Öğle sonrasında Sadık (Yalsızuçanlar) Bey'in kısa ve özlü konuşması sonrasında Dr. Mehmet Tütüncü, Dr. Marius Lazar, Prof. Rachida Cih, Dr. Alessandra Marchi, Prof. Sara Kuehn, Dr. Mustafa Tatçı, Abdülkerim Erdoğan, Dr. Ali Öztürk, Prof. Jean Jacques Thibon, Dr. İbrahim Işıtan, Dr. Nezaket Mammadova.. gibi bir çok isim daha konuşma fırsatı buldular. Bu sunum ve konuşmalarda Halvetiliğin Türkiye'de ve dünyadaki yayıldığı yerler, dalları ve kolları, önemli temsilcileri, Seyyid Yahya Şirvani'nin

bazı eserleri ve düşünceleri ile, tarikatın bazı temel özellikleri gibi bir çok konuya yer verdiler. Katılımcıların Fransa, İtalya, Hollanda, Arnavutluk, Cezayir, Ürdün, Türkiye, Romanya, Avusturya ve ev sahibi Azerbaycan gibi Halvetiliğin yayıldığı geniş bir coğrafyayı inceledikleri ve temsil ettikleri anlaşılıyordu. Son olarak Alaaddin Baba hakkında sunulan görsel malzemeye desteklenmiş Tuğçe Tuna hanımın konuşması, seyirci desteği ile büyük alkış aldı.

Bir güne sıkıştırılan ve peş peşe yapılan ağır ama dikkat isteyen anlamlı konuşmalardan bir hayli yorulmuştuk. Toplantı sonrası Pir-i sani Seyyid Yahya hazretlerinin huzuruna vardık. Müslüman olan iki Fransız bilim adamı ve ailesinin, Pire olan hürmet ve saygısı bilhassa Dr. Denis Bey ve hanımının türbedeki ihlaslı tavrı, insanı derinden düşündürüyordu. Tarihi Külliye, Seyyid Yahya Türbesi, Şirvanşahlar Sarayı ve Murad Kapısı gibi önemli eserlerden oluşuyor. Çevrede başka bir çok tarihi ziyaret yerini daha görüyoruz. Ve geze geze yemek yerine doğru *içeri şehir*deki tarihi mekanların önünden bir su gibi geçip gidiyoruz.

Yolda yürürken bizim en büyük hazinemizin, yaşadığı devirde ve sonrasında Hz. peygamberin izinde İslâmiyeti sevgiyle yaşayarak insanlara yol gösteren, Yesevi, Yunus, Hacı Bektaş, Mevlana, Hacı Bayram.. gibi insan madeni olduğunu düşünüyorum. Kutsal kitabımız Kur'an'da, ibret için tarihi yerlerin gezip görülmesi gereğine işaret ediliyor. Maddece, nispeten zenginleştığımız günümüz dünyasında, insani yanımız yoksullaşırken Seyyid Yahya, Yunus ve Mevlana gibiler, bizi kendimizi keşfetmemiz için o insani öze ve asla çağırıyor diye içimden geçiriyorum. Bir anlamda yapılan şey, dünyanın, inançlarını ve değerlerini kaybettikçe çirkinleşmeye ve yaşanmaz bir hal almaya başladığı bir dönemde, insana ve inanca dönüş, kendini ve köklerini yeniden bir keşif ameliyesi ve çağrısıydı.

Akşam, hoş bir manzara ve sıcak bir Bakü akşamında güzel bir havada tarihi bir binanın avlusunda, Azerbaycan "aşış mugamları"ndan seçkin örnekler dinleyerek nefis yemek yedik. Sonra da otele yakın bir yerde gece, Hazar sahilinde Azeri çayı içerek dostlarla muhabbet etmek için bir çay bahçesine gittik. Bir demlik limonlu Azeri çayı geldi. Limon ve "mürebbe" isteyip istemediğimizi sordular. Arkadaşlar yüzüme baktılar. Ben mürebbe'nin, terbiye edilmiş anlamında Arapça bir kelime olup burada reçel karşılığı kullanıldığını söyledim. Bunlar, Azeri mutfağının güzel sunumları, koz yani ceviz, vişne, üzüm vs. türlü türlü reçellerdi.. Biz, limonla yetindik. Ama bu güzel havada üst üste içilen bergamutlu çaylardan da tam iki demlik bitirdik. Vakit hayli geç olmuştu. Sabah Halvetiliğin piri Ömer Halveti'nin diyarı "şihlar şehri" Şamahı gezisi vardı ve yatmalıydık. Kaç manat olduğunu sorduk ve ödedik. Arkadaşlar, çünkü çayı bu gününün nerdeyse iki kat fiyatına içtiklerini söylediler. Anlaşılan dürüstlük dünyada az bulunan bir meta idi ve fiyat kontrolü de yeterince her yerde yoktu.

Ertesi gün saat 10.00 gibi kahvaltımızı yapmış olarak otobüse binip Şamahı yoluna düşüyoruz. Ancak çıkmadan önce bir belgesel için Azeri TV. binasına gidiliyor ve Seyyid Yahya Bakuvi ile ilgili kısa çekimler ve mülakatlar yapılıyor. Bu da biraz zaman alıyor. Daha sonra yine Şamahı yoluna düzülüyoruz. Şamahı, Bakü'den yaklaşık iki saat kadarmış. Yolu kısaltan ve zevkli hale getiren Gençliğe Yardım Fondu'nda çalışan Hafız'ın farklı makamlardan okuduğu, şarkı, gazel, kaside ve ilahileri, insanı bir başka boyuta götürüyordu. Hafız, başta her sanatçıda olduğu gibi, önce biraz nazlandı. Ama bizim gibi acemi ve çirkin sesli hanendeler yanında daha fazla işkence görmemek ve en güzel örneklerini vermek amacıyla bir bülbül gibi şakımaya başladı. Bizim de amacımız buydu zaten. Bizim gibi karga sesliler ve Yunus'un deyimiyle turaç yani tarla kuşları olacak ki bülbülün değeri ve farkı bilinsin. Eh Tatçı hocayla ben de aslında koyunun olmadığı yerde Abdurrahman Çelebi gibi idare ediyormuşuz. Yok, Tatçı'nın hakkını yemeyelim. Şabani ilahileri iyi okuyordu hani.

Yol kenarında bulunan ve Türkiye'den uzakta büyük vatan topraklarını bekleyen تنها Türk Şehitliği'ne uğrayıp dua ediyoruz, bir hatıra resmi çektiriyoruz. Mehmet Rıhtım hoca şehitlikle ilgili bilgi vermeye çalışıyor. Özellikle Kafkas İslam Ordusu'nun kahramanlıklarının halk arasında bir efsaneye dönüştüğünü, Türk gardaşların fedakarlık ve gözü pekliğini, Azerbaycanlıların komünist dönemde hatıralarında vefa ile muhafaza edip nasıl koruduklarını anlatıyor. Ruslar bu mezarları ve hatıraları silmek, yok etmek istemişler ama halk onları canı gibi korumayı bilmiş. Şehitlikle ilgili hatıraları ve bunları yadeden manidar şiirleri³ okurken insanın, o günleri hatırlayınca duygularını ve gözyaşlarını zaptetmek zorlaşıyor. Şehitlikle ilgili büyük Türk Azeri şairi Bahtiyar Vahabzade'nin "Tenha mezar" şiirini şaire ve şehitlere dua vesilesi olsun için buraya alıyorum:

Yolun kenarında تنها bir mezar
Üstünde ne adı var ne soyadı.
Ey yolcu, arabanı eyle bu yerde
Soruş kimdir yatan تنها yerinde
O bir Türk zabiti kahraman, metin
Doğma kardeşine yardıma geldi.
Kırgına tutulan milletimizin
Haklı savaşına yardıma geldi.
Uzakdan hay verip senin sesine
Geldi, geldi dönmedi öz ülkesine.
Düşman saflarını o, soldan sağa
Biçip destesiyle cepheyi yardı.
Toprağın uğrunda düşüp toprağa
Senin toprağını sana gaytardı.

³ Konu için bkz. www.ziyasahin.com Erişim tarihi 13.07.2013, saat. 04.18

Özü koruduğu, hem can verdiği
Yolun kenarında defnedildi o.
Uğruna canını kurban verdiği
Toprağı özüne vatan bildi o,
Yolcu arabanı bu yerde durdur.
O mezar önünde sen tazim eyle
Saygı duy, dua ver onun ruhuna,
Ayak bastığın yer borçludur ona.

Bu arada yol üzerinde Şamahı'ya girişte öğle yemeği için duruluyor. Çok iyi pişirilmiş enfes kebaplar ve leziz yemekler, henüz tekniğin bozmadığı fitri doğal kokularıyla sebze ve meyveler, misafirlerin iştahını bir kat daha açıyor. Yemek sırasında patron, saf kırmızı yüzüyle bir Anadolu köylüsüne benzeyen çocuğu yere düşürdüğü bir şey için azarlayınca "burası Azerbaycan değil, Azar-baycanmış" esprisi yapıyor. Yemek sonrası öğle namazı için hicri 743'te Kafkasya'da inşa edilen İslâm'ın ilk mescidi olan Şamahı Cuma Cami'ne iniyoruz. Cami'nin 2009'da başlayan restorasyonu bu yıl bitmiş ve Prezidant İlham Aliyev hazretleri tarafından açılmış. Cami, yüksek bir yerde olmasa da bu yörenin Sultanahmet Camii gibi muhteşem duruyor.

Namaz sonrası Pir Ömer Halveti türbesine doğru tekrar yola revan oluyoruz. Yol kenarında bu bölgede yetişen ünlülerin isim ve temsili resimlerinin olduğu şehri geçip de yol yükseklerle doğru çıktıkça, artık arazi bozkır olmaktan çıktı ve manzara, cennet misal büyümlü bir hale büründü. Bir tepede Azerbaycan'ın büyük Gözlemeyleri inşaatını ve tesislerini görüyoruz. Yol kenarında görülen bu ve başka tesisler, petrol gelirleriyle büyüyen ve gelişen Azerbaycan'ın mücessem şahitleri gibi.

Ve nihayet Pir Ömer Halveti hazretlerinin kabrinin bulunduğu yere varıyoruz. Burası dağın eteğinde yüksekçe bir yerde bir köyün çevresinde büyükçe bir mezarlığın içinde bulunuyor. Pir'in mezarı söylendiğine göre beş-altı asırlık bu ceviz ağacının altında. Ağacın büyükçe bir kolu yana doğru uzanmış. Bu kolda ağacın nerdeyse bir insanı alacak büyüklükte uzun bir kovuğu mevcut. Ağacın çevresi tellerle kapatılsa da bazı yerlerinden telleri aşan ziyaretçiler, bu kovukta biraz aram edip bir hatıra fotoğrafı çekirmek istiyorlar. Bir kısmı etraftaki bir hayli eski diğer kabirleri resimleyip okumaya çalışıyorlar. Kimi eski kabirlerin üzerinde Arapça kadim hatların yanında bazı kama, tüfek, ağaç gibi değişik şekil ve resimler de dikkati çekiyor. Okumasını bilenler ferdi olarak İhlas, Fatiha, Yasin, Tebareke.. gibi değişik sure ve dualar okuyorlar. Hal ve tavriyla kılık ve kıyafetiyle de Batılı kisveden farklı ve konuşmalarından ve sunumundan bilgin birisi olduğu anlaşılan Cezayirli şeyh efendiye bir dua etmesini ve topluca amin demeyi teklif ediyoruz. Kırmıyor, çok anlamlı, ayet ve hadislerle süslü, samimi, uzun bir dua ediyor. Cümlemiz amin diyoruz. Azeriler şifalı olduğunu söyleyince, Şeyhin türbesi yanında çok miktarda bulunan yarpuzlardan (Yabani nane) biz de kurutup çayını içmek ve teberrük için bir miktar alıyoruz.

Dönüşte artık misafirlerin yorulduğu anlaşılıyor. Yolculardan şarkı türkü dursun, ses-seda bile çıkmıyor. Bazıları uyuyor. Besbelli yorulmuşlar. Yolda ağaçların altında güzel bir mekanda yalnızca mürebbeli ve limonlu çay molası veriliyor. Erzurum'da okuduğumuz için limonlu çay aşınamız ama, şeker yerine doğrusu reçel de hoş oluyor yani. Otele döndüğümüzde vakit bir hayli geçmişti. Yakın bir yerde bir şeyler yemek istedik bulamadık. Tam döneceksen dönerli, pilavlı, ayranlı, kuşbaşı ve pideli bir Türk lokantası görmekle gayet "hoşbaht" olduk. Midelerimiz de bir dost görmüş gibi bayram edip memnun oldular. Müşteriler ve lokantacıyla muhabbet ediyoruz. Vergilerden yakınlıkla endişeli olduklarını ve azalsa da "hürmet"in (rüşvetin buradaki adı) hala devam ettiğini üzülenek söylüyorlar.

Artık dönüş zamanıydı. Türkiye'den ve farklı ülkelerden gelen arkadaşlar farklı saatlerde farklı uçaklarla yavaş yavaş dönmeye başlamışlardı bile. Benim ve bazı arkadaşların bir yarım günü daha vardı. Abdülkerim Bey, Tatçı dostumuz, Ahmet Öğke ve Metin İzeti gibi bazı arkadaşlarla ertesi gün bir program daha yapıldı. Kahvaltı sonrası önce Bakü'deki Türk Şehitliği ziyaret edildi. Sahilde, od yanan bir meşale ile Nizami anıtı önünde 1920'lerin Kafkas İslam Ordusu şehitleri ile 1990'ların Sovyet Rus tankları altında ezilen şehitler, geridekilere bir vatan emanet etmenin gönül rahatlığı içinde koyun koyuna ebediyet uykusuna yatmışlardı.

Bu şehitlere dua etmeye gelen insanların Tanrıya kulluk etmek için koştukları Şehitlik Cami ise yazık ki kapısı bağlı, mahzun ve dilhun sessizce ağlıyor, insafli idarecilerin vereceği kararla, açılacağı günü hasretle bekliyordu. Yakınlardaki ziyaret ettiğimiz Gençliğe Yardım Fondu ise insanlara umut ve sevgi aşıl原因 bir merhamet ocağıydı sanki. Zor zamanlarda çok büyük bir iş ve hizmet yapıyorlar, insanların gönül dünyalarını imar ediyorlar, fakir fukaraya, talebelere büyük bir umut olmuşlar, Türkiye ile Azerbaycan dostluğunun sağlam temellerini atıyorlardı.

İkinci durağımız ise Azerbaycan El Yazmaları Enstitüsü idi. Tarihi motiflerle işli güzel bir binada hizmet veren Enstitü, Azerbaycan kültür ve edebiyatına büyük hizmet etmişti. Burada bilhassa Prof. Azade Musayeva hanımefendinin hizmetleri sayılamayacak kadar çoktu. Bizlere var olsunlar, *Ruşeni ve Gülşeni Divanı* gibi büyük emek mahsulü kitaplarından takdim ettiler. Tatçı da dahil, elimiz boş gittiğimiz ve geç kaldığımız için çok üzüldük. Zemin kattaki ahşap oymacısı Zeynel ustanın muazzam çalışmaları ise bir milletin medar-ı iftiharını olacak kadar güzeldi. Koridoru, Nesimi ve Fuzuli gibi üstat Azeri şairlerinin büst ve tabloları süslüyordu.

Artık zaman daralıyordu ve acıkmıştık. Yolda Rıhtım Hoca'nın delaletiyle onun görev yaptığı Kafkas Araştırma Enstitüsü'ne gittik. Odasında Kafkas İslam Ordusu'ndan kalan kılıç ve tarihi eşyalarla, yazma ve matbu eserlerin arasında çaylarımızı yudumladık, muhabbeti demledik, hatıra fotoğrafları çektirdik. Kafkas Üniversitesi rektörü **Prof. Dr. Ahmet Saniç**, Sempozyum şerefine misafirlere yemek ikramında bulunmak istemişti. Biz de

yoğun program ve "hesabiyat" toplantılarının arasında kendisini ziyaret ederek Manisa mesir lokumu hediye ettik ve teşekkür ederek oradan ayrıldık.

Seriü's-seyr yani hızlı bir tempoda yaşanan günlerin sonunda vaktimiz tamam olmuştu. Uçuştan iki saat önce Haydar Aliyev Havaalanı'nda olmamız gerekiyordu. Uçağa bindiğimde günbatımına yakın havalandığımızdan ve sürekli batıya doğru gittiğimiz için, hiç batmayacağını sandığım muhteşem bir akşam güneşi ve gurup manzarası vardı. Geride güzel dostluklar ve hatıralar bırakarak Seyyid Yahya Şirvani diyarından ayrılıyorduk. İstanbul'da, uçaktan indiğimde ise, ne var ne yok diye internet ve radyolara bakarken, mutlu bir tesadüf sonucu karşılaştığım bir fm radyo kanalından, eskilerde çok meşhur olan Huşeng Azeroğlu'nun coşku dolu gür sesiyle söylediği "**Azerbaycan diyarından, Şehriyar'ın şherinden size salam** (selam, kelimesi Azerbaycan dilinde böyle telaffuz edilir), **size salam getirmişem**" türküsünü, sevinerek dinledim. Çocukluğumun bu hoş hatırası ve türküsü bu gün gerçek olmuştu. Azeri Türk gardaşlarımızla "Işık Doğudan Gelir" üzerine, bizi biz yapan "kutsi gönül kaynaklarımız" üzerine, Seyyid Yahya Bakuvi üzerine, sohbet ve muhabbet etmiş, görüşmüş, muhabbet ve kardeşliğimizi yenilemiş, tarihin huzurunda yeniden bir ve beraber olduğumuzu fiilen göstermiştik.

Yahya ile aynı gönül dilini kullanan Yunus'un "Ölen hayvan durur aşıklar ölmez" mısraındaki gibi ölen beden olduğuna ve bu kutlu aşıklar ve ruhlar, ölümsüz olduğuna göre ve yüzyıllar sonra da hala gönüllerde yaşadığına, tasarruflarına devam ettiklerine ve bizi O Ebedi diri ve Hay olanın yoluna çağırdıklarına göre, şimdi buradan o ölmez dirilere sesleniyorum: Ey bizi özümüze çağıran Şirvani'ler, Nevailer, Babürler, Nesimiler, Fuzuliler.. bizi bir birimize bağlayan ölmez ve kopmaz bağlar! Siz sağ olun ve her daim o şifalı ellerinizle, beyitlerinizle, cümlelerinizle, bizim harap olmuş, ölmüş, pörsümüş gönüllerimizi sağaltıp terapi ve tedavi ederek Ölmez ve Diri olanın yoluna çağırarak O'nun zikriyle diriltin emi...